

Paragraaf 2. Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Wat is het doel van deze paragraaf?

De begroting geeft inzicht in de financiële positie van de gemeente. De paragraaf weerstandsvermogen geeft aan in welke mate financiële tegenvallers (risico's) opgevangen kunnen worden. Daarmee geeft de paragraaf weerstandsvermogen aan hoe robuust de financiële positie is.

Voor het beoordelen van de financiële positie is daarom inzicht nodig in de omvang en achtergronden van de risico's en de aanwezige weerstandscapaciteit. De paragraaf weerstandsvermogen bevat volgens artikel 11 van het Besluit begroting en Verantwoording (BBV) een inventarisatie van de weerstandscapaciteit, een inventarisatie van de risico's en het beleid omtrent de weerstandscapaciteit en de risico's.

Beschikbare weerstandscapaciteit

De weerstandscapaciteit bestaat uit de middelen en mogelijkheden waarover de gemeente beschikt om niet begrote kosten, die onverwachts en substantieel zijn, te dekken.

Tot de weerstandscapaciteit worden gerekend:

- het vrij besteedbaar eigen vermogen
- de ruimte binnen de begroting
- de onbenutte belastingcapaciteit

Het eigen vermogen bestaat uit de algemene reserve, bestemmingsreserves en eventuele stille reserves. Voor de beoordeling van het weerstandsvermogen is de stand van de reserves per 1 januari 2019 bepalend. Van deze reserves wordt alleen de algemene reserve tot het vrij besteedbaar eigen vermogen gerekend.

Ruimte binnen de begroting bestaat uit de mogelijkheden tot ombuigingen en de raming voor onvoorziene uitgaven. De begroting sluit meerjarig met batige resultaten. Bij de berekening van de hoogte van de algemene reserve is het toevoegen van deze batige resultaten in de hoogte van de algemene reserve verwerkt. Behalve de raming voor onvoorziene uitgaven is geen ruimte in de begroting aanwezig die gebruikt kan worden als weerstandscapaciteit.

De onbenutte belastingcapaciteit geeft een indicatie van de mogelijkheden om de eigen inkomsten te verhogen. De belangrijkste belastinginkomsten zijn de onroerend zaakbelasting (OZB), de afvalstoffenheffing en het rioolrecht. De afvalstoffenheffing en het rioolrecht zijn al volledig kostendekkend. Onbenutte belastingcapaciteit kan daarmee alleen gevonden worden in de OZB. De berekening van de onbenutte belastingcapaciteit OZB wordt afgeleid van de norm voor artikel 12 van de financiële verhoudingswet. Op basis van de thans geldende normen wordt berekend dat de gemeente voor 2019 naar verwachting een onbenutte belastingcapaciteit kent van ongeveer € 3,5 ton.

Voor de risico's vanuit de grondexploitaties wordt als weerstandscapaciteit een algemene reserve bouwgrondexploitatie aangehouden. De geprognosticeerde resultaten – verliezen en winsten – van de (grondexploitatie)projecten, voor zover nog niet verrekend met de reserves, maken onderdeel uit van de weerstandscapaciteit voor de projecten.

De weerstandscapaciteit is als volgt weer te geven:

bedragen x € 1.000

Beschikbare weerstandscapaciteit	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
Beschikbare weerstandscapaciteit exploitatie			
Algemene reserve	7.280	4.804	4.337
Resultaat exploitatie t.g.v. algemene reserve	- 631	-	-
Onbenutte belastingcapaciteit	-	157	347
Raming onvoorziene uitgaven	-	83	84
Beschikbare weerstandscapaciteit exploitatie	6.649	5.044	4.768
Beschikbare weerstandscapaciteit grondexploitatie/projecten			
Algemene reserve bouwgrondexploitatie	4.152	7.088	7.187
Resultaat grondexploitaties	2.808	-	-
Beschikbare weerstandscapaciteit grondexploitatie/projecten	6.960	7.088	7.187
Totaal beschikbare weerstandscapaciteit	13.609	12.131	11.955

Risico-inventarisatie

Bij de risico-inventarisatie is onderscheid gemaakt tussen de risico's van de exploitatie en de risico's van de (grondexploitatie)projecten. Bij de inventarisatie is beoordeeld welke maatregelen worden genomen om de risico's te beheersen. Risicobeheersing kan door de volgende maatregelen:

- Vermijden
- Verminderen
- Delen
- Aanvaarden

Aan de hand hiervan zijn de restrisico's bepaald; dit zijn de risico's die overblijven na het nemen van beheersmaatregelen. De restrisico's zijn gekwantificeerd door vast te stellen welke schade zich kan voordoen als het risico optreedt. De schade is uitgedrukt in een verwachtingswaarde. Aan de hand van een kansberekening is bepaald welke bedrag aan weerstandscapaciteit benodigd is om het risico af te dekken. Hierbij is gebruik gemaakt van een klassering die rekening houdt met de kans van optreden en het gevolg (de verwachtingswaarde).

De risico's voor grondexploitaties / projecten zijn gebaseerd op het MPG 2018.

Samengevat geven de op deze wijze geïnventariseerde en gewogen risico's per risicogebied het volgende beeld:

bedragen x € 1.000

Samenvatting risico's per risicogebied	Gewogen risico's		
	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
Risico's exploitatie			
Organisatorische risico's personeel en bedrijfsprocessen	608	750	750
Juridische risico's	211	250	250
Renterisico's	75	-	-
Risico's verbonden partijen	1.048	1.000	1.000
Risico's garanties / verstrekte geldleningen	64	75	75
Risico's verbonden aan open einde regelingen rijk	382	750	750
Risico's open einde subsidiëring	24	25	25
Risico's kapitaalgoederen	703	1.000	1.000
Risico's invoering decentralisaties	-	600	600
Kans hogere opbrengst bouwvergunningen		- 300	- 300
Risico vertraging inschrijving arbeidsmigranten			200
Risico op lagere opbrengst Nedvang (restfractie plastic)			300
Risico hogere storting in voorziening onderhoud accommodaties			200
Risico's exploitatie	3.115	4.150	4.850
Risico's grondexploitaties/projecten			
Bouwgrondexploitaties en projecten	2.267	3.750	2.267
Risicobuffer	-	-	-
Risico's grondexploitaties/projecten	2.267	3.750	2.267
Totaal risico's	5.382	7.900	7.117

Enkele risico's benoemen wij hier individueel.

- Met betrekking tot nieuw af te sluiten langlopende leningen wordt op begrotingsbasis rekening gehouden met een rente van 3,5% bij een looptijd van 25 jaar (lineair aflossen). De huidige marktrente ligt ruim onder de 3,5%. Het is echter denkbaar dat de rente gaat stijgen. Indien de rente boven de 3,5% zal stijgen dan levert dit op begrotingsbasis een nadeel op. Gelet op het feit dat voor 2019 wordt verwacht dat aantrekken van lang geld niet aan de orde zal zijn is dit risico niet aanwezig. Hiervoor is dan ook geen bedrag opgenomen.
- In het kader van het Sociaal domein is een risico opgenomen ter grote van het bedrag dat is ingezet als mogelijke opbrengst van de stuurmaatregelen. Voor het overig mogelijke tekort is een reserve gevormd.
- Er wordt voor de komende jaren een aanzienlijk bouwvolume verwacht. De raming voor opbrengst bouwvergunningen is gebaseerd op een gemiddelde realisatie. Grote projecten leveren incidenteel extra opbrengsten op. Deze zijn voor € 300.000 als kans (negatief risico) in de risicotabel verwerkt.
- We zien een aantrekkende markt met hogere inschrijvingen. Om die reden is het risico van kapitaalgoederen verhoogt naar € 1 miljoen.
- Het is onzeker of de inschrijving van de arbeidsmigranten tijdig gaat lukken. Om die reden is de in begroting opgenomen te verwachten verhoging van de algemene uitkering (€ 200.000) volledig als risico opgenomen.
- De gemeente krijgt subsidie van Nedvang voor de hoeveelheid gerecycled kunststof afval die daadwerkelijk wordt hergebruikt. Doordat de vraag naar hergebruikt plastic lager is dan het aanbod, is het onzeker of de gehele hoeveelheid plastic daadwerkelijk hergebruikt wordt. Hiermee is ook de subsidie onzeker. De begrote subsidie bedraagt circa € 480.000. Hierop wordt een risico ingeschat van circa € 300.000.
- Er wordt gewerkt aan de herziening van de meerjaren onderhoudsprogramma's van de gemeentelijke accommodaties. In de begroting is met een bepaald bedrag rekening gehouden, maar de verwachting is gerechtvaardigd dat de jaarlijkse storting in de onderhoudsvoorziening omhoog moet. Het is lastig om hier een redelijke schatting voor te maken. Vooralsnog is uitgegaan van € 200.000.

Benodigde weerstandscapaciteit

Niet alle risico's zullen zich gelijktijdig in volle omvang voordoen. De kansdichtheid hierop kan via risicosimulatie worden bepaald. Voor de kansdichtheid kan ook gebruik gemaakt worden van ervaringscijfers. Uitgegaan wordt van een gemiddeld zekerheidspercentage van 90%. Dit percentage is overgenomen op advies van de toezichthouder, de provincie Zuid-Holland. Dit percentage bedroeg in de afgelopen jaren steeds 60%.

De omvang van de benodigde weerstandscapaciteit wordt bepaald door het totaal van de gewogen risico's te corrigeren met het zekerheidspercentage. Aan de hand hiervan kan de benodigde weerstandscapaciteit als volgt worden bepaald.

Benodigde weerstandscapaciteit	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
Benodigde weerstandscapaciteit exploitatie			
- Gewogen risico	3.115	4.150	4.850
- Zekerheidspercentage	60%	90%	90%
Benodigde weerstandscapaciteit exploitatie	1.869	3.735	4.365
Benodigde weerstandscapaciteit grondexploitaties/projecten			
- Gewogen risico	2.267	3.750	2.267
- Zekerheidspercentage	60%	90%	90%
Benodigde weerstandscapaciteit grondexploitaties/projecten	1.360	3.375	2.040
Totaal benodigde weerstandscapaciteit	3.229	7.110	6.405

Weerstandvermogen

Het weerstandsvermogen wordt bepaald door de verhouding van de beschikbare en de benodigde weerstandscapaciteit. Het weerstandsvermogen wordt afzonderlijk bepaald voor de normale exploitatierisico's en voor de risico's in (grondexploitatie)projecten. Tenslotte wordt ook het gezamenlijke risico in beeld gebracht.

bedragen x € 1.000

Weerstandvermogen	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
Weerstandvermogen exploitatie			
Beschikbare weerstandscapaciteit exploitatie	6.649	5.044	4.768
Benodigde weerstandscapaciteit exploitatie	1.869	3.735	4.365
Overschot (+) / tekort (-) weerstandscapaciteit exploitatie	4.780	1.309	403
Ratio weerstandsvermogen exploitatie *	3,56	1,35	1,09
Weerstandvermogen grondexploitaties/projecten			
Beschikbare weerstandscapaciteit grondexploitaties / projecten	6.960	7.088	7.187
Benodigde weerstandscapaciteit grondexploitaties / projecten	1.360	3.375	2.040
Overschot (+) / tekort (-) weerstandscapaciteit grondexploitaties	5.600	3.713	5.147
Ratio weerstandsvermogen grondexploitaties / projecten *	5,12	2,10	3,52
Weerstandvermogen totaal			
Beschikbare weerstandscapaciteit	13.609	12.131	11.955
Benodigde weerstandscapaciteit	3.229	7.110	6.405
Overschot (+) / tekort (-) weerstandscapaciteit	10.380	5.021	5.550
Ratio weerstandsvermogen totaal *	4,21	1,71	1,87

* Ratio weerstandsvermogen = Beschikbare weerstandscapaciteit / Benodigde weerstandscapaciteit

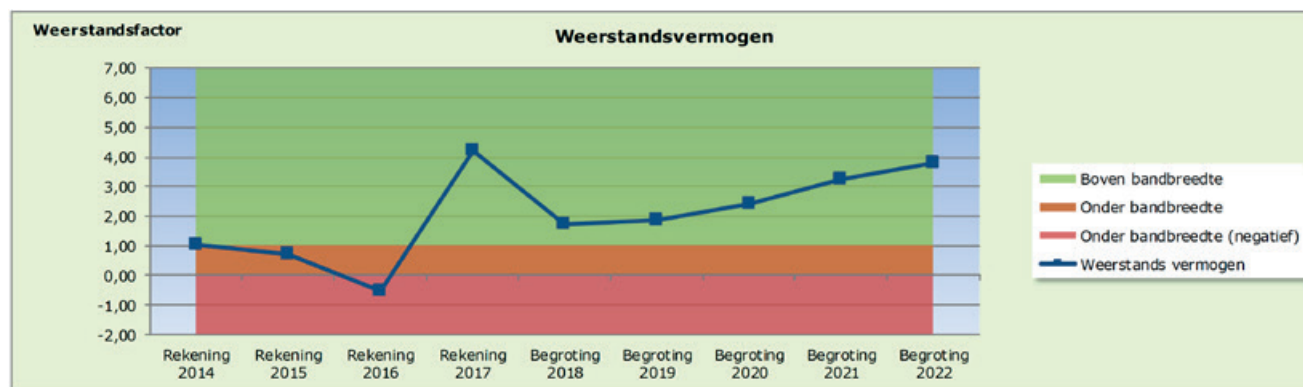

Voor de beoordeling van de ratio weerstandsvermogen kan gebruik gemaakt worden van de waarderingstabel die door het Nederlands Adviesbureau Risicomanagement in samenwerking met de Universiteit Twente is ontwikkeld.

Waardering	Ratio	Betekenis
A	> 2,0	Uitstekend
B	1,4 - 2,0	Ruim voldoende
C	1,0 - 1,4	Voldoende
D	0,8 - 1,0	Matig
E	0,6 - 0,8	Onvoldoende
F	< 0,6	Ruim onvoldoende

Het weerstandsvermogen voor de exploitatie (ratio 1,09) kan aan de hand van deze tabel als voldoende worden beoordeeld. Voor de grondexploitatie / projecten is het weerstandsvermogen met een ratio van 3,52 als uitstekend aan te merken. Het totaalbeeld van de benodigde en beschikbare weerstandscapaciteit kan dan met een ratio van 1,87 ruim voldoende worden genoemd.

In onderstaande grafiek is het verloop van het weerstandsvermogen tot uitdrukking gebracht. Daaruit valt af te lezen dat het weerstandsvermogen vanaf de jaarrekening 2017 voor het eerst sinds jaren weer boven de bandbreedte zit. De komende jaren laat deze een duidelijk stijgende trend zien. De daling in de begroting 2018 is het gevolg van de uitname van € 4 miljoen uit de algemene reserve.

Kengetallen

De kengetallen zoals die uniform voor de gemeenten zijn voorgeschreven bestrijken ieder een eigen gebied. Hieronder zijn de verschillende kengetallen opgenomen en wordt de eigenheid daarvan beschreven. Ook wordt de onderlinge samenhang toegelicht.

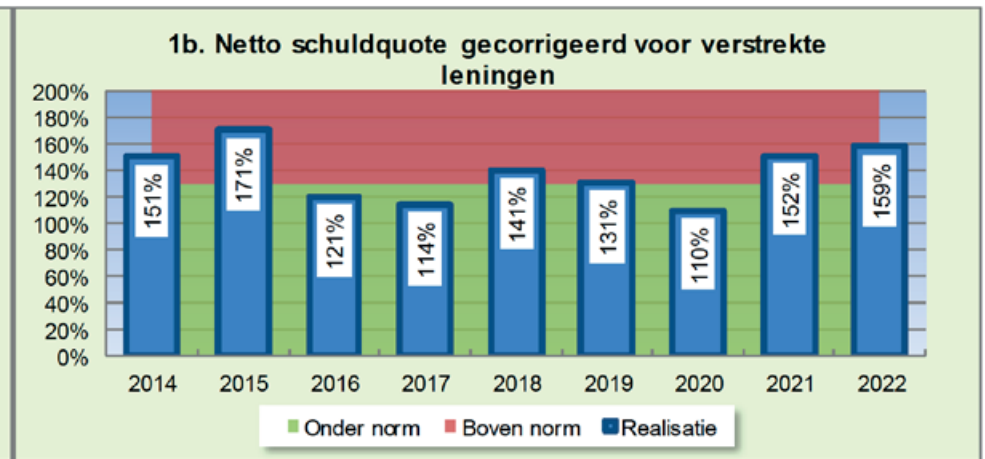
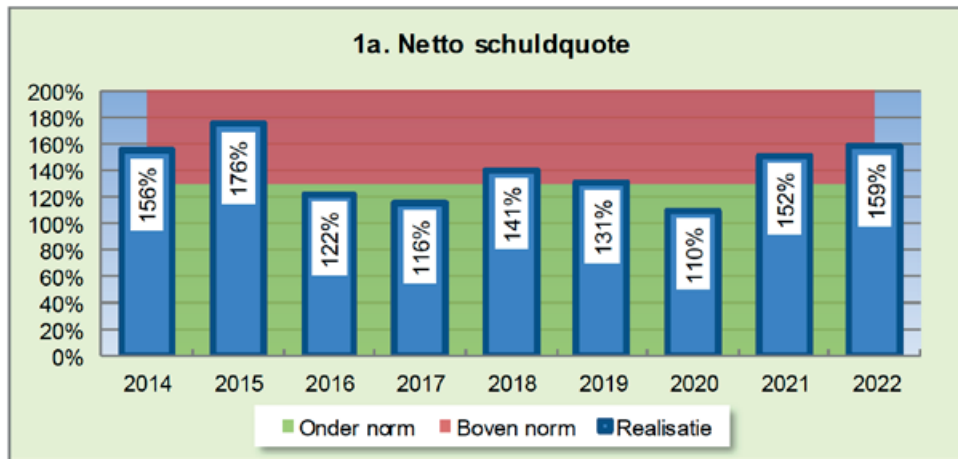
bedragen x € 1.000

1. Netto schuldquote	Rekening	Rekening	Rekening	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	
A. Vaste schulden	+	144.574	145.492	151.518	145.521	139.521	133.517	133.509	127.258	121.154
B. Netto vlottende schuld	+	8.347	8.218	7.498	8.003	8.000	8.000	8.000	8.000	8.000
C. Overlopende passiva	+	7.773	5.842	5.520	8.033	14.793	7.937	11.657	15.087	11.465
D1. Financiële activa (excl. verstekte leningen)	-	14.237	546	-	546	2.202	2.241	2.270	2.289	2.299
D2. Financiële activa (verstekte leningen)	-	3.721	3.676	1.765	1.615	-	-	-	-	-
E. Uitzettingen < 1 jaar	-	11.548	15.125	23.207	30.771	30.421	16.927	12.717	10.487	8.045
F. Liquide middelen	-	311	214	2.490	7.125	2.443	2.443	-	-	-
G. Overlopende activa	-	8.796	11.804	6.693	4.624	5.947	5.947	5.947	5.947	5.947
H. Totale baten (excl. mut. res.)	/	80.649	75.012	107.913	102.124	85.803	92.700	119.817	86.583	78.289
Netto schuldquote		156,0%	175,8%	122,5%	116,0%	141,4%	131,5%	110,4%	152,0%	158,8%
Netto schuldquote gecorrigeerd		151,4%	170,9%	120,8%	114,4%	141,4%	131,5%	110,4%	152,0%	158,8%

De netto schuldquote geeft aan hoe de netto schuld van de gemeente zich verhoudt tot de jaarlijkse baten. Anders gezegd: Kan met het jaarlijkse inkomen de schuld worden gedragen? Door de VNG is hiervan indicatief aangegeven dat gemeenten met een schuldquote van 130% of meer zich in de gevarenzone bevinden. Hierbij is een nuancering op zijn plaats. Het kan namelijk voorkomen dat gemeenten veel geld doorlenen aan derden, zoals bij woningcorporaties nogal eens het geval is. Om die reden is de 'netto schuldquote gecorrigeerd' ontwikkeld. Hierin is het doorleeneffect geëlimineerd en geeft daarmee een zuiverder beeld van de positie van de gemeente weer.

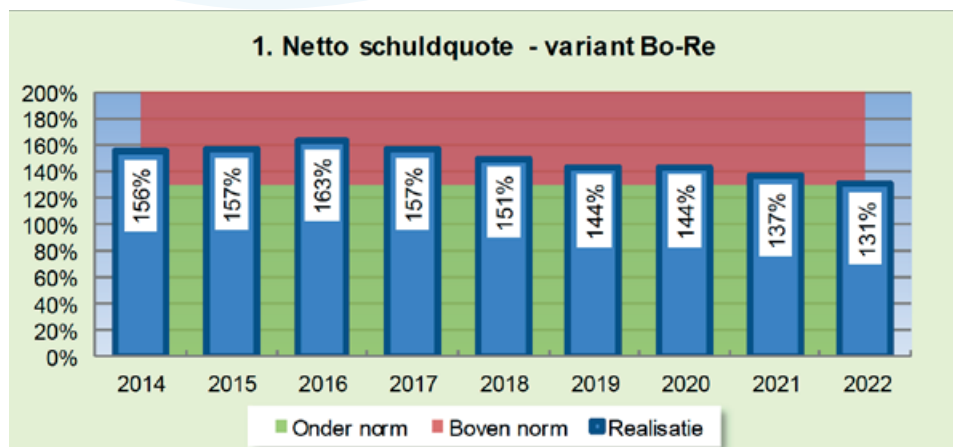

De formule voor het berekenen van de netto schuldquote zoals op de vorige pagina gepresenteerd is niet alleen ingewikkeld, maar ook van veel, soms niet beïnvloeden factoren afhankelijk. Om die reden heeft de gemeente Bodegraven-Reeuwijk een eigen variant op de netto schuldquote ontwikkeld. Deze is veel eenvoudiger toepasbaar en uitlegbaar en geeft het rechtstreekse verband weer tussen de schuldpositie van de gemeente ten opzichte van de begrotingsomvang van het lopende begrotingsjaar. In onderstaande tabel en grafiek is deze zichtbaar gemaakt.

bedragen x € 1.000

1. Netto schuldquote - variant Bo-Re

		Rekening 2014	Rekening 2015	Rekening 2016	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
A. Vaste schulden	+	145.486	158.906	151.518	145.521	139.521	133.517	133.509	127.258	121.154
B. Baten in het basisjaar (= begroting 2019)	/	92.453	92.453	92.453	92.453	92.453	92.453	92.453	92.453	92.453
Netto schuldquote		157,4%	171,9%	163,9%	157,4%	150,9%	144,4%	144,4%	137,6%	131,0%

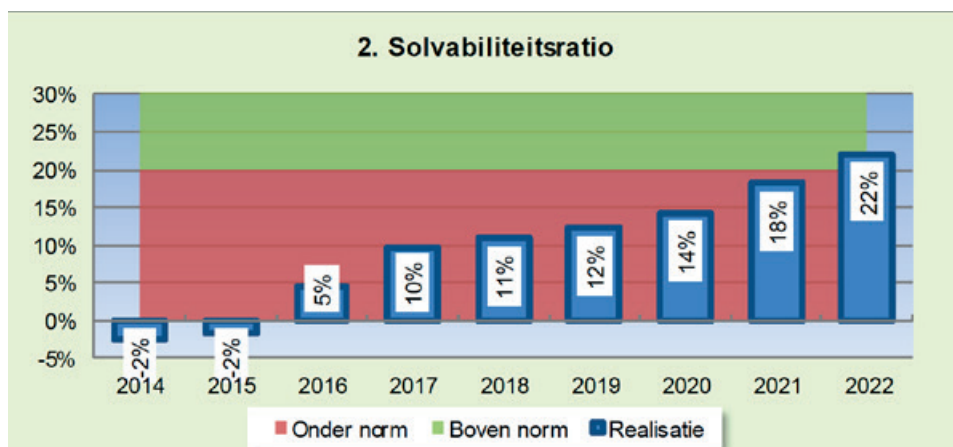
Uit de tabel en cijfers wordt de afname van de leningschuld inzichtelijk. Hoewel de schuldquote dalend is, bevindt deze zich nog boven de door de VNG genoemde bovengrens van 130%.

De solvabiliteitsratio geeft aan in hoeverre het gemeentelijk bezit niet met schuld belast is. Dit ratio geeft de ontwikkeling van het eigen vermogen weer. De gemeente kende in 2016 een negatief eigen vermogen en daardoor een negatief ratio. De verbetering die in 2017 is ingezet, zet zich de komende jaren door. Op dit moment is de ratio nog onder de norm. Als de huidige lijn wordt doorgezet dan zal vanaf 2022 ook deze ratio weer boven de norm van 20% uitkomen. Dat wil zeggen dat dan meer dan 20% van het balanstotaal uit eigen vermogen bestaat.

bedragen x € 1.000

2. Solvabiliteitsratio

		Rekening 2014	Rekening 2015	Rekening 2016	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
A. Eigen vermogen	+	- 4.034	- 2.852	8.023	15.732	18.513	19.101	22.745	29.113	34.108
B. Balanstotaal	/	165.916	168.442	180.975	179.262	187.680	175.127	182.206	189.245	188.074
Solvabiliteit		-2,4%	-1,7%	4,6%	9,6%	10,9%	12,2%	14,3%	18,2%	22,2%

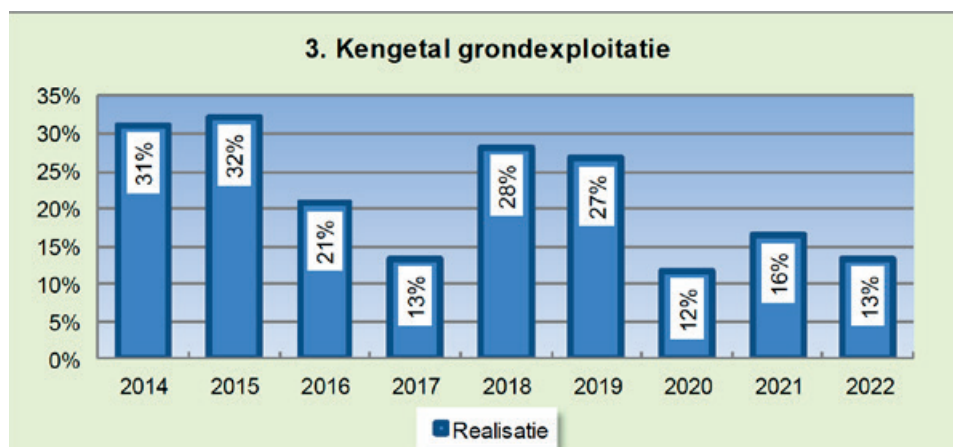

bedragen x € 1.000

3. Grondexploitatie

		Rekening 2014	Rekening 2015	Rekening 2016	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
A. Niet in exploitatie genomen bouwgronden	+	7.460	7.178	7.214	4.775	7.178	7.178	7.178	7.178	7.178
B. Bouwgronden in exploitatie	+	17.641	16.958	15.220	8.929	16.958	17.604	6.849	7.070	3.311
C. Totale baten (excl. mut. res.)	/	80.649	75.012	107.913	102.124	85.803	92.700	119.817	86.583	78.289
Grondexploitatie		31,1%	32,2%	20,8%	13,4%	28,1%	26,7%	11,7%	16,5%	13,4%

Het kengetal grondexploitatie geeft aan in welke mate de voorraad grondexploitaties van invloed is op de begroting. Hoe hoger dit percentage is, des te afhankelijker is de gemeente van de grondexploitaties. Doordat in de komende jaren veel bouwgronden worden verkocht, gaat de voorraad gronden dalen. Daarmee daalt ook de afhankelijkheid van de grondexploitaties.

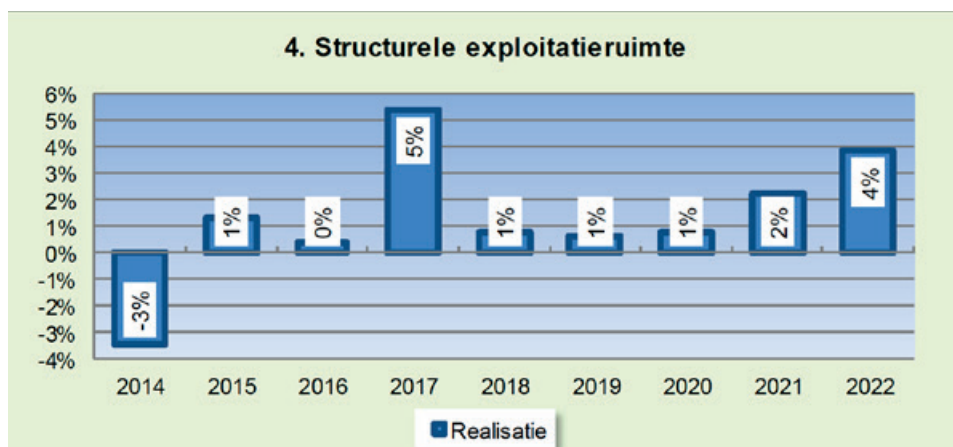

bedragen x € 1.000

4. Structurele exploitatieruimte

	Rekening	Rekening	Rekening	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	
A. Totale structurele lasten	-	- 81.073	- 71.050	- 68.092	- 93.171	- 66.108	- 70.554	- 71.320	- 72.469	- 72.963
B. Totale structurele baten	+	78.281	72.074	68.575	98.741	66.712	71.225	72.386	74.485	76.073
C. Totale structurele toevoegingen aan de reserves	-	-	-	-	-	- 134	- 65	- 65	- 66	- 66
D. Totale structurele onttrekkingen aan de reserves	+	-	-	-	-	185	-	-	-	-
E. Totale baten	/	80.649	75.012	107.913	102.124	85.803	92.700	119.817	86.583	78.289
Structurele exploitatieruimte		-3,5%	1,4%	0,4%	5,5%	0,8%	0,7%	0,8%	2,3%	3,9%

De structurele exploitatieruimte geeft aan welk gedeelte van de totale exploitatiebaten beschikbaar is. Dit percentage dient altijd positief te zijn. Hoe groter dit percentage hoe meer ruimte er beschikbaar is voor zaken als ‘terugdringen schuldpositie’, ‘nieuw beleid’, etc.

bedragen x € 1.000

5. Gemeentelijke belastingcapaciteit:

Woonlasten meerpersoonshuishouden

	Rekening	Rekening	Rekening	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
A. OZB-lasten voor gezin bij gemiddelde WOZ-waarde	+	305	414	391	384	395	398	398	398
B. Rioolheffing voor gezin bij gemiddelde WOZ-waarde	+	308	331	342	350	357	357	357	357
C. Afvalstoffenheffing voor een gezin	+	297	250	254	260	286	209	209	209
D. Eventuele heffingskorting	-	-	-	-	-	-	-	-	-
E. Totale woonlasten gezin bij gemiddelde WOZ-waarde		909	995	987	994	1.037	963	963	963
F. Woonlasten landelijke gemiddelde voor gezin in t-1	/	659	671	683	697	704	716	716	716
Woonlasten t.o.v. landelijke gemiddelde jaar er voor		138,0%	148,3%	144,5%	142,7%	147,3%	134,6%	134,6%	134,6%

De belastingcapaciteit zou eigenlijk beter omschreven kunnen worden als de belastingdruk. Dit percentage geeft namelijk de lokale lastendruk weer als percentage van de landelijke lastendruk. Ook hier is een nuancering op zijn plaats. Dit kengetal wordt namelijk berekend op basis van de gemiddelde WOZ-waarde. Deze waarde kan echter per gemeente flink verschillen. Zo kennen de gemeenten Wassenaar en Bloemendaal een veel hogere gemiddelde WOZ-waarde dan gemeenten in Groningen of Zeeland. In dit verband wordt opgemerkt dat Bodegraven-Reeuwijk een relatief hoge gemiddelde WOZ-waarde kent en daarmee per definitie hoog in deze tabel zal scoren.

